

Een bewogen beweging

1917 - 1977 Gemeentedagbeweging - Elspeetse Vereniging - Gemeenschap voor Doopsgezind Broederschapswerk, zestig jaren bewogen beweging.

Een beweging van mensen die zich geïnspireerd wisten door hun Heer en het Evangelie. Hieronder het verhaal van de verschillende perioden van deze beweging geschreven door vijf mensen uit de velen die door hun liefde en inzet de geschiedenis van deze beweging hebben gemaakt.

DE GEMEENTEDAGBEWEGING

Het was 12 april 1917, dat te Barchem de eerste overleggingen plaats vonden. Levendig zie ik dat eerste begin nog voor mij. Prof. Roessingh deelde des ochtends na de lezing mede, dat ds. T. O. Hylkema de Doopsgezinden die aanwezig waren uitnodigde met hem des namiddags een korte wijle bijeen te komen. Ten getale van tien klommen wij na den maaltijd naar de lezingzaal op den berg en zaten wij neder in een hoek aan het raam. Bescheidener begin is nauwelijks denkbaar. Daar werd niet luid gesproken. Groote leuzen werden niet aangeheven. Daar was geen geestdrift zichtbaar. Maar in enkelen was een ernstig besef. Wij moeten wat doen voor onze broederschap. Wij moeten en wij kunnen. Wij zijn daartoe ook gehouden. Wij zijn verplicht door te geven wat wij op Woodbrooke en te Barchem ontvangen hebben. Wij weten van godsdienstige ervaringen, die wij rekenen tot het beste en hoogste wat kan huiveren door het mensenhart.

Na de eerste besprekingen te Barchem volgden de beraadslagingen eener uitgebreide commissie te Utrecht. Een oproep werd verspreid. Van meerdere zijden werd warme instemming betuigd. Ook andere klanken lieten zich hooren. Van 2 tot 4 Augustus had de gemeentedag plaats. Blijvend betaamt ons erkentelijkheid jegens den kerkeraad te Utrecht, die zijn kerkgebouw voor ons openstelde.

Waarom werd deze gemeentedag bijeen geroepen? In de statuten der vereeniging is later als doelstelling geformuleerd: het persoonlijk

godsdienstig leven en het gemeentelven in de doopsgezinde gemeenten in Nederland te versterken. Dat is het doel vanaf den beginne geweest. Doch was dit noodig? Mochten deze tien te Barchem zich daartoe opwerpen? Waren daar geen personen en lichamen, die deze belangen zochten te behartigen? Sloot hetgeen te Barchem werd beraamd niet in zich critiek op de bestaande broederschap? En was deze critiek gerechtvaardigd?

Dat daar in de besprekingen op 12 April 1917 te Barchem een critische noot meeklonk ontging den aanwezigen niet. Daarom was de toon der besprekingen heel ernstig. Beseft werd, dat deze onderneming niet overal in den lande met instemming zou worden begroet. Daar zouden zijn, die haar toejuichten. Ja! dat is noodig. Hier wordt de vinger op een wonde plek gelegd. Daar zouden stellig ook zijn die deze aanraking zeer pijnlijk zouden ervaren. Daar zou geroepen worden: Laat af! Houdt uwe handen terug! Wij wenschen niet, dat gij zult onderneemen en voortzetten, wat niemand u gevraagd heeft".

Het worde ronduit erkend, dat daar in de gemeentedagbeweging vanaf den beginne is geweest het element van het critische. Dat is niet het voornaamste geweest. Dan zou de gemeentedagbeweging als een stroomvuur zijn uitgedoofd, gelijk aanvankelijk meerderen verwachtten. Het zwaartepunt lag aanstonds elders. Waardevoller elementen zijn in de structuur der gemeentedagbeweging aan te wijzen. Maar het critische was er ongetwijfeld. Dat viel het eerste op en wekte de eerste reactie.

Een tweede kenmerk, dat samenhangt met het critische element in de gemeentedagbeweging is, dat door haar zich openbaarde een onderstrooming in de broederschap, die tot dusverre het orgaan had gemist om eigen overtuiging kenbaar te maken.

In Doopsgezinde Bijdragen van 1919 merkt Dr. A. K. Kuiper op, dat op den derden algemeene gemeentedag een meer Christocentrische gezindheid tot uiting kwam dan over het algemeen in onze broederschap werd vernomen. Dr. Kuiper wijst er echter met nadruk op, dat het geenszins de bedoeling was, in de commissie voor gemeentedagen een soort rechtsche concentratie tot stand te brengen. Hier heeft wel eens een oogenblik gevaar gedreigd. Afgewezen door de leidende figuren in de broederschap en toegejuicht door een rechts georiënteerde minder-

heid, heeft de gemeentedagbeweging de verzoeking gespeurd zich met de laatste groep te vereenzelvigen. Zij heeft het echter ook altijd weer beseft, dat dit zou zijn verloochening van eigen afkomst en beginsel. Dat een onderstroming in onze broederschap, die als een rudiment van het verleden tot afsterven naar veler meening voorbestemd, in de gemeentedagbeweging tot krachtiger levensontplooiing mocht komen is echter onloochenbaar. Het is een der elementen, die de beteekenis van de gemeentedagbeweging vormen en waarnaar haar waarde hooger of lager kan worden aangeslagen naar gelang van den aan te leggen maatstaf.

Vanzelf leidt deze beschouwing tot wat een derde kenmerk der gemeentedagbeweging heeten mag: het ondogmatische. De studenten te Woodbrooke leerden verstaan, dat er nog andere theologie en andere vroomheid zijn dan het liberalisme van de tweede helft der negentiende eeuw, dat in onze Nederlandsche broederschap zoo groote plaats verworven heeft, Zij leerden andere geloofservaringen kennen en eerbiedigen. Hun blik werd verhelderd. Hun gezichtseinder werd verruimd. Hebben wij Doopsgezinden in Nederland thans werkelijk het culminatiepunt van christelijk geloofsleven bereikt? Of is dit twijfelachtig?

Ondogmatisch is de gemeentedagbeweging geweest. Zij heeft het bestaan rechts georiënteerden onder ons voor geheel vol aan te zien. Maar nooit is iemand om zijn overtuiging uit de gelederen der gemeentedagbeweging geweest. Indien iemand wat kon bijdragen voor versterking of vermeerdering van het godsdienstig leven onder ons dan werd hij gaarne tot medewerken uitgenoodigd, onverschillig hoe zijn denkwijze of dogmatisch dialect mocht zijn.

Nevens het ondogmatische is een vierde kenmerk van de gemeentedagbeweging het nadruk leggen op de overlevering. Ondogmatisch is ruim, onbegrensd. Maar de belijning der gemeentedagbeweging was niet vaag of zwevend. De beginselen der oude Doopsgezinden zijn dikwijls onder de Protestanten miskend. Men sprak van deformatie naast reformatie, van vervorming nevens hervorming. Onze vaders hadden voor hunne beginselen alles veil. Maar ons begon van lieverlede de meening vertrouwd te worden, dat vele groote mannen in de zestiende eeuw hebben gebouwd aan den geestelijken tempel der menschheid, doch dat de stichters van onze broederschap niet veel meer waren dan houthakkers en waterdragers bij het heiligdom.

Onze gemeenten willen zijn reïnculturen van oorspronkelijk christelijk leven. Dat zijn zij geweest. Dat kunnen zij opnieuw worden, meer en meer. Waar is een andere historische organisatie aan te wijzen, welke meer daarvoor geschikt is? Hier ligt de onweersprekelijke rechtvaardiging van bestaan en van voortbestaan onzer gemeenten. Daarom wil de gemeentedagbeweging niet liquidatie onzer gemeenten, maar herstel en versterking van het besef hoe groote waarde het pand van de voorgeslachten verworven voor ons heeft en hoe groote verantwoordelijkheid wij hebben, dat het niet verloren moge gaan.

Daarom bezint de gemeentedagbeweging zich op het fundament der gemeente, dat naar Menno's woord is: Jezus Christus. Daarom wordt in gemeentedagkringen bijbelstudie bevorderd en aangemoedigd. Hier wellen de bronnen voor het eeuwige leven. Hieruit worden geput de krachten die de gemeente tot frisch en krachtig bloeiend leven brengen. Niemand kan een ander fundament leggen. Dit is de historische hoeksteen van ons geloof.

Onze gemeenten zijn van ouds leekengemeenten geweest. Wij weten echter, dat er een tijd is aangebroken, dat voor alles noodig was de opleiding van theologisch gevormde voorgangers. Wat de Amsterdamsche kweekschool voor onze broederschap heeft beteekend, wordt niet licht overschat. Maar haar oorspronkelijk karakter hebben onze gemeenten in de negentiende eeuw hierdoor ingeboet, meer dan noodig schijnt, indien wij zien wat de Quakers in Engeland nog steeds zonder predikanten geestelijk beteekenen. Daarom werd de eisch ingescherpt, dat allen verantwoordelijk zijn voor het godsdienstig leven en zijn ontplooiing. De leek moet van den achtergrond weer naar voren treden. Niet allerwege heeft deze oproep weerklink gevonden. Toch is daar, eerst wat schuchter maar van lieverlede met meer zelfvertrouwen, door de leeken deelgenomen aan allerlei gemeentedagwerk van godsdienstig gehalte. Gehoopt en verwacht mag worden, dat in deze tien jaren nog slechts eerstelingen zijn geoogst, waarop welhaast een rijke overvloed mag volgen.

Het laatste der kenmerken van de gemeentedagbeweging is hiermee reeds benaderd. Daar is ook geweest de opbouw. In de rede op 2 Augustus 1917 was dit reeds duidelijk uitgesproken, waar getuigd werd van ons geloof, dat er met ons velen aan den arbeid zouden willen gaan. Deze verwachting is niet beschaamd. Daar is veel arbeid ondernomen, uitgaande van het centrum der commissie voor gemeente-

dagen. Indien op de algemeene arbeids-samenkomst de secretaresse haar jaarverslag voorleest, dan is het een kleurige wapenschouw. Met vroolijke marschen defileeren de arbeidsgroepen. Hoog worden de banieren opgeheven. Het is een lange stoet. En de toeschouwers komen jaar op jaar onder den indruk. Hoe hebben wij het vroeger zonder dit alles gedaan!

Uit: "Onze eerste tien jaren — - 'Herdenking' door ds. C. Nijdam (overl..)

DE ELSPEETSE VERENIGING

1 Juni 1925 ,tweede Pinksterdag, schreef ik in een dagboek in de Scheveningse Gevangenis: "Vandaag is het broederschapshuis geopend. Daar zal wel belangstelling zijn geweest op de Veluwe heide. Dat er versterking van de broederband mag worden gezocht". Nu in 1976 kan ik getuigen dat die versterking tot een werkelijkheid werd in de komende jaren. De Vereeniging van Gemeentedagen werd later de Elspeetse Vereniging.

In de jaren 1926-1927 werden de grote bijeenkomsten nog in Lunteren gehouden in de gebouwen van de Zendingstudieraad. Voor ons jongeren was Lunteren een begrip. Daar trokken we heen - om de jongerendagen te beleven; want de Gemeentedagbeweging, de Elspeetse Vereniging, had ons inziens alles in de broederschap tot leven gebracht.

De vraag of er een Doopsgezinde Jongeren Beweging moest komen en of dit niet te erg begrensd was, werd hevig besproken in het maandblad "Brieven", met zijn onvergetelijke redacteur Ds. J. van Brakel, toen nog op Ameland. Later Ds. W. H. toe Water en tot slot Ds. A. H. A. Bakker. Wat hebben deze mensen moeten passen en meten om in de weinige bladzijden hun toegemeten, al het nieuws te vermelden van al die gemeentedagen; gewestelijke gemeentedagen; de jongerendagen; de Doopsgezinde Jongeren Bond (D.J.B.) en de kampen van de Algemene Kamp Commissie (A. K. C.); de Friese Doopsgezinde Jongeren Bond (F.D.J.B.) en de Friese kampen; de Arbeidsgroep tegen de krijg dien st; de zending; bijbelstudie; geheelonthouding; Evangelie en